

УДК 378.4(497.11)"1947/1951"
37.014.5(497.1)"1947/1951"

СТУДИРАЊЕ НА БЕОГРАДСКОМ УНИВЕРЗИТЕТУ У ВРЕМЕ ИЗВРШЕЊА ПЕТОГОДИШЊЕГ ПЛАНА (1947–1951)

*Др Снежана БОЈОВИЋ
Др Драгица ТРИВИЋ*

Хемијски факултет Универзитета у Београду

АПСТРАКТ: У раду су приказани покушаји да се повећа ефикасност студирања и одшколује велики број стручњака у време реализације Петогодишњег плана развитка народне привреде 1947–1951. године.

***Кључне речи:** Београдски универзитет, Петогодишњи план, студенти, Југославија, Србија*

Период после Другог светског рата у развоју Универзитета разликује се од претходних периода. Одмах по ослобођењу почео је рад на реорганизацији Универзитета у новим условима, на принципима социјалистичког уређења.

Потреба за висококвалификованим стручњацима, без којих није могла да се изврши обнова и изградња земље а затим да се реализује план индустријализације и електрификације, довела је до ширења Београдског универзитета, до промене његове структуре, до новог начина рада и нових задатака које је, у читавом послератном периоду, Универзитету наметала Партија и њени идеолози.

Кружоци

Већ прве године рада Универзитета, 1945/46, под веома неповољним условима а у жељи да се што пре образују нови стручњаци, предузете су

неке мере да се олакша учење и убрза студирање. Акциони одбор стручних удружења,¹ формиран средином 1945. године, поред многих задатака које му је постављала Партија, окупљао је студенте у кружоке у којима се колективно учило. Није било учбеника, мали број наставника и асистената могао је више да помогне на тај начин. Али, васпитавање у колективном духу и „изграђивање монолитног погледа на свет” била је и политика КПЈ, а уједно и начин да се врши контрола студената, иако је биографија сваког појединца претресана при упису на факултет, када је вршена најрадикалнија чистка на Универзитету.

На крају првог семестра 1945/46. на свим факултетима су одржане скупштине стручних удружења на којима су поднети извештаји о раду.² Тако су на Медицинском факултету истицани успеси колективног учења и сарадње са професорима. На том факултету у пролеће 1946. године радило је око 200 кружока, а студенти су се међусобно такмичили у постизању што бољег успеха. У кружоцима студената ветерине било је око 350 студената. Комплетан кружок „машинаца” четвртог семестра положио је математику са средњом оценом 10; главни разлог њиховог успеха је у томе што су „правилно схватили рад кружока и на сваки састанак долазили потпуно спремни, не да читају из књиге већ да претходно научени материјал продискутују, допуне и све нејасно протумаче”.³

На сличан начин се писало и о другим факултетима, описивана је радна атмосфера, похваљивани добри студенти и истицан њихов рад у кружоцима.

Мере за побољшање успеха

На Пленуму Универзитетског одбора Народне студентске омладине (НСО), фебруара 1947, поднет је извештај о студентском успеху у периоду од 1. септембра 1946. до 31. јануара 1947. године. У том периоду пријављено је 22.547 испита, а положено 14.596, односно 64,73%, док је одустало 5.084.⁴ Изнет је и преглед успеха по факултетима. Коментаришући резултате, омладински руководилац Душан Ђурић Зинаја⁵ није био задовољан: „Такав огроман проценат палих и одусталих говори да наши напори нису били

¹ Акциони одбор стручних удружења основан је 16. јуна 1945. као стручно и политичко тело студената Универзитета. Ђорђе Станковић, „Народна студентска омладина”, *Универзитет у Београду 1838–1938*, Зборник радова, Београд, 1988, стр. 925 (даље: Ђ. Станковић, *НСО*); Ђ. Станковић, *Студенти и Универзитет 1914–1954*, Београд, 2000, стр. 186 (даље: Ђ. Станковић, *Студенти*).

² Ђ. Станковић, *Студенти*, стр. 187.

³ „Кроз Технички факултет”, *Народни студент*, бр. 3, 12. 4. 1946.

⁴ Ђ. Станковић, *Студенти*, стр. 191.

⁵ Касније професор Медицинског факултета.

задовољавајући (...) ниједан факултет није одговорио обавезама”. Узрок лошим резултатима, сматрао је Ђурић, био је у нередовном посећивању предавања и вежбања, у кружоцима који нису обухватили све студенте, у недовољном вођењу рачуна о демонстраторима. За неповољне резултате Зинаја је кривио и режим студија: „Прошле године се на свим факултетима потезало питање слободних рокова (...) другови су дошли с акција и требало је дати слободне рокове (...) па смо показали слабост и у зимском семестру дозвољено је полагање испита свима (...) Знајући да имају слободан рок мислили су да ако не положије сада положиће идућег пута. Огроман број људи, нарочито наших активиста и руководиоца није одговорио својим задацима, није ликвидирао заостале испите”.⁶

У закључцима Пленума Универзитетског одбора НСО тражило се да се стручна удружења Народне омладине боље организују, да донесу планове и програме и, уз помоћ и сарадњу наставника, организују бољи рад студената и то преко курсева, кружока, семинара, уз помоћ демонстратора, руководиоца кружока и др. Требало је контролисати знање сваког студента пред излазак на испит, како би се онемогућило одустајање и падање на испитима. Једанпут месечно требало је одржавати радне конференције на којима би се третирали учење, где би се анализирали анкетни листови и обавезе дате у њима, односно видело колико је сваки студент испунио обавеза и, потом, анализирали узроци неуспеха. Сваки члан НСО морао је да се изјасни о томе како испуњава дате обавезе у погледу посећивања предавања и вежби, какве има тешкоће у учењу и осталом, „како би се сви недостаци на време отклонили”.⁷ Питање учења, редовног полагања испита и стицање што већег знања постављало се као питање части сваког „народног студента”.

Петогодишњи план привредног развоја 1947–1951. и нови кадрови

Највише утицаја на убрзан развој Универзитета, нов режим студија, бригу о учењу и успеху имао је први Петогодишњи план развоја народне привреде. План је усвојен на Политбироу ЦК КПЈ децембра 1946, а проглашен на заседању Народне скупштине ФНРЈ априла 1947. године.⁸

Циљ планске привреде био је индустријализација, електрификација, развој пољопривреде, уздизање из привредне и техничке заосталости,

⁶ „Закључци на Пленуму Универзитетског одбора НСО-а од 16. 2. 1947”, *Народни студент*, бр. 15, 21. 2. 1947.

⁷ *Исто*, стр. 2.

⁸ Љубодраг Димић, *Историја српске државности, Србија у Југославији*, III, Нови Сад, 2001, стр. 350.

подизање општег стандарда становништва, елиминисање друштвене нестабилности и трајно уклањање извора економских и политичких криза.

За реализовање постављених задатака био је потребан огроман број стручњака. Петогодишњи план предвиђао је да се у периоду 1947–51. број лица са факултетском спремом повећа за око 24.000. Требало је да универзитети постану „фабрике” за стварање „нове интелигенције”. Очекивало се да нови кадрови замене старе у које нови режим није имао поверења.

Због овако амбициозног плана за који Универзитет у том тренутку није имао услова, ни просторних ни кадровских, „испоручени” су конкретни задаци који су утицали на његову реорганизацију, ширење, мењање структуре и начина рада.

Задаци Народне омладине у спровођењу Петогодишњег плана

Најодговорнији за остваривање основног задатка који је добио Универзитет, брзо стицање дипломе, били су руководиоци Народне омладине (НО). Они су спроводили све задатке и смернице, контролисали студенте и професоре, анализирали резултате студентског и наставничког рада, подносили извештаје о успеху, спроводили нове мере у режиму студија и, пре свега, васпитавали студенте.

У мају 1947. одржан је Седми пленрани састанак Централног већа Народне студентске омладине Југославије (НОЈ)⁹ и Други конгрес НСО, на којима су изнети задаци и програм рада Народне омладине припремајући је за „битку за петољетку”.¹⁰

Најважнији задатак Народне омладине, без кога се није могао остварити план за постизање предвиђеног броја висококвалификованих кадрова, био је УЧЕЊЕ, односно брзо завршавање студија. Због тога је после сваког испитног рока требало детаљно анализирати успех, почев од броја студената који су положили испите, преко броја неположених и одусталих и средње оцене, до нових мера које треба предузети да се постигну бољи резултати.

Први испитни рок по доношењу Петогодишњег плана, јунски, детаљно је анализиран и дискутован. На Техничком факултету, чији је кадар био најважнији за реализацију Плана, успех није био задовољавајући. Највећи број испита положили су студенти прве године Грађевинског одсека, а најмање студенти Машинског одсека прве године, само 55% испита. Оправдање су налазили у недовољном броју асистената, малом броју

⁹ „Други конгрес НО Србије”, *Народни студент*, бр. 27, 23. мај 1947; Ђ. Станковић, *Студенти*, стр. 192.

¹⁰ „Рато Дугоњић је одржао реферат о задацима НО”, *Народни студент*, бр. 26, 14. мај 1947.

цртаоница, чекало се на преглед графичких радова, уџбеници и скрипта нису били обезбеђени, недовољно је било знање математике стечено у средњој школи.¹¹

Анализа резултата на Природно-математичком факултету у периоду од 1. априла до 20. јуна показала је да је најбољи успех био на Хемијској и Биолошкој групи. На Хемијској групи, која је по броју пријављених испита (85) била одмах за Биолошком, пало је свега три студента, а одустало девет. На овом факултету највећи проблем био је недостатак простора и зато је, независно од буџета, одобрен кредит за подизање нове зграде. У току године повећан је број наставног особља и набављене су најнеопходније стручне књиге.

На сличан начин анализиран је успех на Медицинском и Пољопривредно-шумарском факултету.

У 1946/47. години, од 21.000 уписаних студената пријављено је 72.304 испита, од тога је положено 48.237, пало 8.213, а одустало 15.154. У септембарском року 1947/48. године, пријављено је 15.957 испита, положено 9.383, пало 1.888, одустало 4.688. Број студената који је долазио на предавања износио је 30–60%, што се означавало као „неправилан однос према школи” и ”остатак прошлости”: „Однос новог студента према школи није у потпуности промјењен, он сматра да не мора долазити на предавања и вежбе, да је то ствар која је важила за средње школе а не за Универзитет. Он сматра да је питање испита његова лична ствар и да може да полаже кад он хоће.”¹² Требало је отклонити ове ”неправилне” појаве.

Промењен је и став према начинима учења. Раније колективно учење, кружоке, требало је заменити индивидуалним учењем, а „кружоци, репетиторији, курсеви и остало треба да буду помоћни начин у раду”. Руководство Народне омладине на факултетима критиковано је што питање учења није „довољно заострено” и постављено као „питање односа према свом народу”, што је овај проблем покретан с времена на време, а не свакодневно.

Све у свему, стручна удружења по факултетима нису испунила свој задатак. Зато је промењена структура стручних организација: уместо Акционог одбора као посебног руководећег стручног органа на Универзитету, који је одржавао везе са стручним удружењима факултета, при руководству НСО оформљени су помоћни одбори за стручни рад. Ти стручни одбори нису могли да одлучују без одобрења и сагласности руководства НО, јер је учење било „њен најважнији и свакодневни рад, њен први задатак”.¹³

¹¹ *Народни студент*, 28. јуни 1947.

¹² Излагање Вјере Ковачевић, председника НО, на Трећој годишњој конференцији НСО БУ, *Народни студент*, бр. 40, 5. децембар 1947.

¹³ „Трећа годишња конференција НСО”, *Народни студент*, бр. 40, 5. децембар 1947.

На Универзитету је 1947. године било 589 демонстратора из 94 предмета, који су „дали” 62.012 радних часова и „много помогли студентима у учењу”. Да би имали времена да и сами уче, препоручено је да се не оптерећују другим задацима у организацији. Истовремено је тражено да се такмичењима обухвате сви студенти.¹⁴

На Трећој годишњој конференцији НСО, децембра 1947, закључено је да изградња кадрова „не иде истим темпом као изградња земље”. Број положених испита није прелазио 50%, а на Техничком факултету, „од кога се највише очекивало у материјалној изградњи Петогодишњег плана”, проценат је био још мањи, само 47%. И поред објективних тешкоћа (простор, особље, уџбеници, стамбено питање и др.), сматрало се да се студенти не залажу довољно и да НСО треба више да помаже преко стручних одбора.¹⁵

Пошто омладинска организација није имала најбољу евиденцију о учењу сваког студента, требало је увести „стручни лист” који ће садржавати основне податке о учењу сваког студента, податке који ће „говорити колико се сваки студент заложује у учењу (...) када је који студент узео индивидуалну обавезу да заврши са заосталим испитима на које је стекао право”.

Тражила се стална агитација у вези са учењем, „писмена, усмена, примером, очигледна”. За студенте прве године држани су курсеви да би се надокнадило пропуштено знање у средњим школама, посебно недовољно знање математике. Нарочита брига посвећивана је апсолвентима јер су они били најближи дипломама и предузимане су мере да у најкраћем року завршавају студије.

Мере за повећање броја диплома

Слободни испитни рокови, уведени за предратне студенте да би што пре завршили студије, проширени су и на остале студенте правдајући то недостатком уџбеника, асистената и другим тешкоћама. Међутим, стално држање испита одузимало је професорима време, реметило наставу и учење и 1947/48. слободни рокови су укинута. Сматрало се да ће тако студенти учити од почетка године, систематски, а не кампањски, пред испите. Препоручивано је учење после сваког предавања, а за најбоље студенте и учење унапред јер се тако „стиче увид у цео предмет” а „познавајући унапред непријатеља лакше ћемо га победити”.¹⁶

¹⁴ Исто.

¹⁵ „Универзитет и научне установе НРС”, реферат Едипа Хасанагића, секретара Комитета за високе школе, *Народни студент*, бр. 40, 5. децембар 1947.

¹⁶ Гаврило Вучковић, „Три форме индивидуалног рада”, *Народни студент*, бр. 40, 5. децембар 1947.

Задатак Универзитета да „испоручи” одређен број кадрова предвиђен Петогодишњим планом диктирао је многе измене у раду и организацији факултета. У 1947/48. извршена је ревизија наставних планова и програма и покушано је „изналажење најбољих путева и педагошких метода за што брже и солидније спремање стручних кадрова толико потребних нашој земљи”.¹⁷

Петогодишњи план предвиђао је највише кадра с Техничког факултета па је овај факултет требало ослободити свих других обавеза осим образовања будућих стручњака. То је довело до највеће промене у структури Универзитета. Јуна 1948. Технички факултет је издвојен из састава Универзитета у самосталну Техничку велику школу (ТВШ), а дотадашњи одсеци претворени су у факултете (Грађевински, Архитектонски, Машински, Електротехнички и Рударски). Исто је урађено и са Медицинским и Фармацеутским факултетом који су претворени у Медицинску велику школу (МВШ), у чији састав је ушао и новоосновани Стоматолошки факултет.¹⁸

Још једна мера предузета за повећање броја студената био је плански упис, први пут спроведен 1947/48. године. Требало је уписати све матуранте који су 1946/47. завршили средњу школу, као и све матуранте који су је завршили ранијих година а нису се до тада уписали на универзитет. Већ су средњој школи, кроз научне кружоке, ученици су упознавани с појединим струкама и припремани за студирање. У свим среским местима организоване су конференције са свршеним матурантима. Народна студентска омладина упутила је на Омладинску пругу екипе студената агитатора. У многим новинама објављени су чланци у вези с планским уписом. Непосредно пред упис изашао је специјални број *Народног студента* посвећен планском упису. Од 4.919 ученика који су матурирали 1946/47. на Универзитет се уписало 4.722 или 96%.

Да би се омогућило студирање ученицима са свршеним средњим стручним школама, али и запосленим лицима, крајем 1947. године уведено је ванредно студирање.¹⁹ Већ у летњи семестар 1947/48. уписано је 5.470 ванредних студената, највише на Економском (2551) и Правном (1515) факултету, тако да су чинили 24,5% студената. За ове студенте су на неким факултетима држани специјални курсеви, одржаване редовне консултације и предиспитна саветовања, припремана посебна скрипта и материјал за спремање испита.²⁰ Али, убрзо се показало да ванредни студенти стварају

¹⁷ *Извештај о раду Универзитета у Београду у школској 1947/48. години*, стр. 1 (даље: *Извештај, 1947/48*)

¹⁸ С. Бојовић, „Београдски универзитет и други факултети и универзитети у Србији”, *Хемијски преглед*, бр. 1, 2006, стр. 5–8.

¹⁹ Уредба Владе ФНРЈ о ванредном студирању на универзитетима и високим школама, од 8. 12. 1947.

²⁰ *Извештај, 1947/48*, стр. 9.

додатне проблеме, нарочито на факултетима на којима су практични радови били саставни део наставе. Због њих је понегде долазило до снижавања нивоа наставе, овакво студирање било је злоупотребљавано за одлагање војне обавезе, редовни студенти прелазили су у ванредне да би „избегли оштрину режима студија”. Стога је убзо ванредно студирање укинута на Техничком, ПМФ-у, Медицинском и Пољопривредно-шумарском факултету, а задржано на Правном, Економском и Филозофском факултету, где је и било највише ванредних студената и где су резултати били бољи.²¹

„Мобилисати сва средства”

У току 1948. године Народна омладина је континуирано подстицала студенте на учење и полагање испита. После јануарског испитног рока, у коме је доста студената одустало од испита, велики број их није положио, а највише је било шестица и седмица, закључено је да је узрок неповољном успеху несистематски и недовољно „темељан” рад студената, али и непотпуно средњошколско знање. Тражено је да стручни одбори на факултетима „мобишу сва средства” како би сваки студент од почетка семестра систематски савлађивао градиво.²² И почела је мобилизација „свих средстава” да би се у јунском року постигао бољи резултат него у јануарском.

На Годишњој конференцији НСО, одржаној марта 1948, договорено је да стручни одбори факултета евидентирају рад сваког појединог члана НСО, да прате његово учење и да му помажу у раду, нарочито на првој години. Сматрало се да ти студенти нису стекли навику систематског учења па им треба помоћи да „спремају текуће градиво, и да не пропуштају ни једно предавање”.

Међутим, из извештаја стручних референата првих година примећено је да су контролу и помоћ у учењу имали само студенти који су долазили на предавања и вежбе. Пошто је на већини факултета долазило највише 80% студената на предавања, на неким и много мање, постављало се питање „шта раде и да ли помишљају да озбиљно уче студнети који не посећују предавања”.²³

²¹ Бранко Петрановић, „Београдски универзитет и индустријализација 1947–1952. године”, Универзитет у Београду 1838–1988, Зборник радова, Београд, 1988, стр. 289 (даље: Б. Петрановић, „Београдски универзитет и индустријализација”); Драгомир Бонцић, *Београдски универзитет 1944–1952*, Београд 2004, стр. 287, (даље: Д. Бонцић, *Београдски универзитет*).

²² Сима Беговић, „Систематско приступање учењу – услов успеха у јунском испитном року”, *Народни студент*, бр. 4, 3. март 1948.

²³ „И ми се питамо зашто”, *Народни студент*, бр. 4, 3. март 1948.

На Пољопривредном и Правном факултету водило се рачуна о индивидуалном учењу. Али, на већини факултета није одмах спроведена ефикасна евиденција учења, па се тражило да се то одмах учини.

Наведен је пример Пољопривредно-шумарског факултета, на коме није било кружока, па је на првој години хемију положило само 58% од пријављених. Похваљени су факултети који су већ у првом семетру организовали репетиторије, консултације, колоквијуме или пробне писмене испите. На Техничком факултету су одржани пробни писмени испити из средњошколске математике и колоквијуми из физике. Пробни писмени испити на већини одсека нису успели јер нису били обавезни, а стручни одбор „није умео” студенте да убеди у потребу ових испита, тако да је на њих долазило просечно око 65% студената. На Машинском факултету пробни испит се није ни одржао јер је дошло само 10% студената. На Архитектонском одсеку је било преписивања, а на Електротехничком одсеку резултати испита нису објављени „па су студенти стекли уверење да то и није нека важна ствар”. Пробни писмени на Техничком факултету показали су да студенти прве године свих одсека имају оскудно средњошколско знање из математике, па је стручни одбор организовао курсеве из средњошколске математике. Материјал се савлађивао на стручним групама с демонстраторима. Почетком летњег семестра демонстратори су почели на вежбама да пропитују студенте да би имали јасну слику о њиховом знању и да би им могли стручно помоћи. Редовним и систематским радом продубљивана су предавања наставника а уједно се контролисао рад студената.

На Фармацеутском факултету одржавани су два пута недељно семинари из општег дела неорганске хемије. Њима су руководили студенти треће године, а присуствовало им је преко 70% студената. На Медицинском факултету држани су колоквијуми из физике као пробни испити. Проверавано је знање сваког студента и правовремено је указивано на недостатке. У марту је држан колоквијум из хемије, опште и неорганске. На Биолошкој групи је заведен систем пропитивања градива пре вежби, што је био услов за добијање потписа асистента и израду вежбе. На Ветеринарском факултету држани су семинари из хемије, на којима је градиво понављано и детаљније објашњавано. После семинара, два пута недељно држане су консултације из истог градива. Семинарима је присуствовало око 300 од укупно 367 студената. Од 367 испита из хемије свега 10 није било пријављено за полагање. На Технолошком факултету смањивао се број студената који је посећивао вежбе па је требало предузимати строжије мере.²⁴

Најбољи студенти су истицани као пример за углед осталим студентима. Тако је у марту руководство НСО похвалило Јадрана Ферлугу,

²⁴ Исто, стр. 3.

студента историје, који је у јануарском испитном року дао пет испита с просеком 8,4, а два најтежа испита с оценама девет и десет. Наглашено је да је био „ударник са пруге” и члан научне групе.²⁵ Буба Михајловић,²⁶ члан Одбора Народне студентске омладине, с просечном оценом 9,7, проглашен је за ударника и одликован *Орденом рада трећег степена*.²⁷ Писано је и о успешним студентским данима Рајка Томовића, у то време асистента.²⁸

Обавезно похађање предавања и уписивање „године за годином”

Због нередовног долажења на предавања и вежбе Универзитетски савет, уз сагласност Комитета НРС, априла 1948. донео је Правила о упису, обавезном похађању предавања и полагању испита на Универзитетима и великим школама. Стручним одборима је наложено да одрже добро припремљене конференције на свим факултетума и да студентима објасне тек усвојена Правила, како би се отклонила произвољна тумачења на која се тих дана наилазило. У току летњег семестра вршена је контрола похађања предавања и кажњавање редовних студената који су неоправдано изостајали с већег броја часова.²⁹

Али, требало је преузете обавезе у учењу повећати. Око 14.000 студената, чланова НСО, имало је право да у јуну положи само 103.000 испита. То се није сматрало довољним, јер при томе њихове обавезе не би прелазиле ни 44% и после јунског рока остало би још око 50% испита. Због тога је већ у мају месецу из Ректората стигла Допуна правила о упису, обавезном похађању предавања и полагању испита на Универзитету, у којој се образлагало ново „допунско” одступање од тек донетих Правила.³⁰ Универзитетски савет је „изузетно у овом јунском – редовном испитном року” дозвољавао студентима полагање испита „из предмета за који су се spremали, без обзира да ли је испит редован или заостао”.³¹

²⁵ „Пример озбиљног схватања испита”, *Народни студент*, бр. 6, 17. март 1948.

²⁶ Касније професор Медицинског факултета.

²⁷ „Буба је проглашен за ударника и одликован орденом рада Трећег степена”, *Народни студент*, бр. 6, 17. март 1948.

²⁸ „Данас је асистент”, *Народни студент*, бр. 6, 7. март 1948.

²⁹ *Извештај 1947/48*, стр. 9.

³⁰ *Годишњи извештај о раду Београдског универзитета у школској 1948/49 години*: „При упису у летњи семестар, први пут су примењена Правила (...) Том приликом констатовано је, да због неположених заосталих испита извештај већи број студената треба да понавља годину...”

³¹ Из Ректората, «Допуна правила о упису, обавезном похађању предавања и полагању испита на Универзитету», *Народни студент*, бр. 13, 5. мај 1948; Д. Бонцић, *Београдски универзитет*, стр. 196–197.

Стручним одборима наложено је да све предузму да студенти изврше „своје обавезе”. Опomiњани су професори и асистенти да држе консултације, репетиторије, ванредне часове, дају савете, спремају литературу, убрзано раде на припремању нових уџбеника и на све могуће начине помажу студентима да што боље савлађују градиво.³²

У мају месецу одржане су на свим факултетима свечане конференције о контроли „узетих” обавеза за јунски испитни рок. Под великим притиском студенти су повећавали своје „обавезе”. Професори су давали савете и предлоге како да се организује рад студената у кратком периоду до јунских испита и показали спремност да држе ванредне часове, консултације, репетиторије.³³

Мере предузете у пролеће 1948. године дале су у јунском испитном року боље резултате него у претходним роковима: од пријављених 60.000 испита, положено је 42.127, пало 7.530, одустало 11.420, односно 31% испита остао је за септембарски рок.³⁴

За септембарски рок очекивани су још бољи резултати: ”Обавезе дате у част Петог конгреса КПЈ за стручни рад дали су скоро сви факултети, године, групе и појединци. Оне су се код великог броја студената састојале у потпуној ликвидацији заосталих испита у септембру.” Да би септембарски рок успео и да би се обавезе испуниле, скоро у свим радним бригадама у току лета организовани су кружоци и курсеви. Зато се сматрало да се учешћем у радним акцијама не може правдати неуспех на испитима. За септембарски рок пријављено је 32.374 испита.³⁵

Пети конгрес КПЈ – „идеолошко сређивање” Универзитета

Пети конгрес КПЈ, одржан крајем јула 1948,³⁶ имао је великог утицаја на даљи рад Универзитета, на нове задатке које је Партија поставила пред Народну омладину, студенте и наставно особље. Више није само учење било „главни” задатак студената и Универзитета, најважнија карактеристика наставе морала је бити идејност, тј. прожетост свеукупног рада марксизмом-лењинизмом и дијалектичким материјализмом. То је био предуслов изградње „нове социјалистичке интелигенције”. Пети конгрес тражио је

³² „Месец дана пред јунским роком”, *Народни студент*, бр. 13, 5. мај 1948.

³³ „Поводом конференција Народне студентске омладине – у вези јунског испитног рока”, *Народни студент*, бр. 14, 12. мај 1948.

³⁴ „Што бољи резултати на испитима у септембру тим успешније даље студирање”, *Народни студент*, бр. 21, 22. септембар 1948.

³⁵ *Исто*.

³⁶ Пети конгрес је одржан као реакција партијског руководства на нападе и оптужбе СССР-а и земаља Информбироа изражене у резолуцији од 28. јуна 1948.

„идеолошко сређивање” школа и Универзитета које је требало да спроведу Партијска организација и Народна омладина.

На свим скуповима на којима су преношене поруке Петог конгреса наглашавано је да са Универзитета излазе „теоретски” недовољно оспособљени кадрови, а нарочито често понављане су Ђиласове речи којима је тражен енергичан агитационо-пропагандни рад, наглашаване идеолошке слабости школа, истицано тровање омладине „идеализмом, мистицизмом, ненаучним, антимарксистичким схватањима” и тврдјено да без обавезног изучавања марксизма-лењинизма нема „марксистичке интелигенције ни научног процвата у земљи”.³⁷

После Конгреса кренуло се у „идеолошко сређивање школа и универзитета”, у „иградњу висококвалификованог теоретског кадра”, у „идеолошку борбу против мистике и непријатељских схватања у школама”, у борбу „за чистоту марксистичке идеологије”. Дакле, задаци Петог конгреса били су усмерени углавном на дубљу идеологизацију високог школства.³⁸

На Универзитету је појачана политичка делатност, посебно у организацијама НСО. Један од најважнијих задатака НСО, поред диференцијације у вези са резолуцијом Информбироа и монолитношћу Партије, била је „висока идеолошка свест” сваког студента. Крајем 1948. и почетком 1949. изван НСО било је свега 558 студената, а половина од укупног броја уписаних (10.760) похађала је партијске курсеве за идеолошко-политичко образовање.³⁹

Десети пленум Централног већа НО и „нова социјалистичка интелигенција”

У септембру 1948. одржан је Десети пленум Централног већа НО. Извештај о закључцима Петог конгреса и новим задацима Универзитета, пре свега Народне омладине, поднео је Стеван Дороњски.⁴⁰ Највећи део говора односио се на потребу стварања стручних кадрова и васпитавања „нове социјалистичке интелигенције”, али је било речи и о новим начинима рада. Трбало је одбацити „форме рада које су преживеле и које не одговарају новим условима”, односно прећи с колективног на индивидуални рад. Рад у кружоцима сводио се „на понављање онога што студент мора и онако да учи за испите”, уместо да послужи за пречишћавање појмова, лакше и

³⁷ Д. Бонџић, *Београдски универзитет*, стр. 119–129.

³⁸ *Исто*, стр. 120–121.

³⁹ Ђ. Станковић, *НСО*, стр. 933; Ђ. Станковић, *Студенти*, стр. 196.

⁴⁰ Стеван Дороњски, „О побољшању рада Народне омладине”, *Народни студент*, бр. 21, 22. септембар 1948.

правилно разумевање градива, ради контроле знања итд. Није више било свеједно какав кадар излази с факултета: „Са нашег Универзитета треба да изађу не само стручни кадрови већ и нови културни и научни радници који ће да замене старе кадрове, који ће развијати нашу науку и културу” и зато је требало посветити пажњу најспособнијима да почну да се баве научним радом.

Задаци које је „испоручио” Дороњски односили су се на изградњу „новог моралног лика нашег студента, наше нове интелигенције”. У склопу општих задатака васпитања спадало је и развијање позитивних, моралних, карактерних особина, јер је Ћилас рекао: „Борба за изградњу социјализма у нашој земљи истовремено је борба за стварање новог човека, човека чија ће свест и осећаји бити друкчији него код човека капитализма (...) Тај нови човек ће бити несебичан, искрен, храбар и скроман. Њему ће добро народа, народна својина – бити изнад свега.” Ново усмерење рада Народне омладине било је стварање стручних кадрова „оданих социјализму”, што је значило, поред посећивања предавања и вежбања, редовно похађање курсева за марксистичко образовање, тј образовање стручњака за „социјалистичку реконструкцију наше отаџбине”.⁴¹

Многи послови које је до тада „диктирала” Народна омладина нису више били у њеној компетенцији: испитни рокови, режим студија, наставни планови. Око тих питање убудуће се морало саветовати са универзитетским властима, а Народна омладина је требало да прерасте у масовну друштвену и политичку, а пре свега васпитну организацију и да се бави новим задацима.

Замењивање бриге о учењу другим пословима одмах се одразило на ефикасност студирања. Мада је у септембарском року 1947/48. положено 59% пријављених испита, у јануарском 66%, а у јунском чак 70%, што је било „резултат свести студената о обавезама према народу и земљи”, делимични резултати септембарског испитног рока били су „поражавајући” (на Медицинском факултету 43%, на Економском 45% итд.).

Појачан политички рад

После партијских конференција на факултетима и великим школама, у оквиру припрема за Други конгрес КП Србије, крајем новембра 1948. одржана је Трећа партијска конференција Београдског универзитета.⁴² Конференција је подвргла анализи дотадашњи рад и донела резолуцију о

⁴¹ Ђ. Станковић, *НСО*, стр. 935.

⁴² „Политички извештај УК КПС”, *Народни студент*, бр. 31, 2. децембар 1948; *Универзитетски весник*, бр. 4, 26. новембар 1948.

наредним задацима Партије на Универзитету. У Резолуцији Треће партијске конференције тражио се појачан политички рад са члановима и кандидатима КП, политичко васпитавање ванпартијаца и студената, борба против „ненаучног” третирања науке, појачана будност и оштрина чланова према класном непријатељу, уклапање сваког члана КП у рад НО.

На факултетима су и даље спровођена такмичења у успеху, анализиран рад и успех студената на испитима, али то више није био најважнији задатак Народне омладине. Уместо учењу и редовном студирању, много више пажње посвећивано је идеолошком васпитању омладине и ванпартијаца, борби за „чистоту науке” и обрачунавању с „остацама прошлости” и „класним непријатељем”.

Заоштравање односа са СССР-ом и земљама потписницама Резолуције Информбироа, које је током 1949. довело до потпуне изолације земље, захтевало је мобилизацију на свим нивоима, јачање патриотизма, подсећање на револуционарне традиције, јачање ауторитета државног и партијског вођства. На Универзитету је посебна пажња посвећивана управо разради оваквих садржаја. Подношени су извештаји о броју студената обухваћених политичким курсевима, рад курсева, њихови недостаци и слично, одржаване су бројне манифестације на којима се расправљало о активностима друштвеног и политичког живота.⁴³

Резолуција Трећег пленума ЦК КПЈ о задацима у школству

Трећи пленум ЦК КПЈ донео је Резолуцију о целокупном систему школства.⁴⁴ Нове економске мере диктирале су нове циљеве и нове мере за постизање тих циљева. Реформе су ишле на већу либерализацију у режиму студија, на шире образовање насупротив уској специјализацији, на нови начин руковођења школством и на много других елемената који су мењали систем школовања и рад на Универзитету.

Међутим, већина текста Резолуције била је пропагандно-декларативног карактера. После раскида са СССР-ом требало је наћи нов пут у социјализам, показати већу правоверност од „очинске” партије, изградити друкчије друштво и за ново друштво васпитавати новог човека. Велики део текста Резолуције посвећен је управо васпитавању „новог” човека. Већина тачака зачињена је идеолошким фразама и уопштеним циљевима у васпитавању омладине. Тако је у првом члану Резолуције стајало да школа мора васпитавати „новог, слободног и одважног социјалистичког човека, чија су схватања широка и разноврсна, коме су туђи бирократизам

⁴³ Ђ. Станковић, *НСО*, стр. 939; Д. Бонцић, *Београдски универзитет*, стр. 124–127.

⁴⁴ Трећи Пленум је одржан 30. 12. 1949.

и укалупљеност мисли.” За васпитавање „новог” човека био је потребан и „нови” кадар. Такав кадар се могао добити „упорном борбом против бирократских метода у школству и настави, у борби за слободан идејни развитак на основу социјалистичке демократије и смелог развијања иницијативе, како свих установа и органа, тако и масовних организација и појединаца”. Тражила се још енергичнија борба „против буржоаске декаденције, против реакционарних и контрареволуционарних схватања” и још јачи идеолошки и политички рад.⁴⁵

После сукоба с Информбироом почело је напуштање копирања соvjетског модела школовања, односно почело је укидање или ублажавање специјалистичког профила стручњака.⁴⁶ Од 1949. године ЦК КПЈ захтева да оријентација наставних планова и програма одговара „потребама југословенске теорије и праксе”. Према прокламованим циљевима требало је изградити нови систем школовања, донети нове планове и програме. Нови систем дозвољавао је из свих врста школа вертикално настављање школовања „све до универзитета, уз претходно полагање испита тамо где је то нужно”. Нова политика изјашњавала се против уске специјализације и за шире образовање, за штампање и превођење уџбеника, за организационе и програмске промене које би помогле „правилном идеолошком васпитању омладине”. Трeбало је смањити административно-бирократско руковођење школством а многе надлежности Савезног министарства за науку и културу пренети на републичке установе и ниже органе.

У складу са задацима нове Резолуције почела је измена наставних планова и програма, сажимање предмета, мењање садржаја, померање тежишта на основне предмете који ће бити услов за уже стручне предмете. Тако је од Техничке велике школе, од које се до тада тражило да даје уско специјализоване стручњаке, захтевано да образује инжењере који ће се бавити и конструктивним и научним радом и који ће бити у стању да одговоре задацима Петогодишњег плана. Трeбало је ускладити теоријске и општестручне предмете, избећи преклапање садржаја, растеретити програме.⁴⁷

⁴⁵ „Резолуција Трећег пленума о задацима у школству”, *Народни студент*, бр. 35, 9. јануар 1950; „Резолуција Трећег пленума ЦК КПЈ”, *Универзитетски весник*, бр. 20, 8. јануар 1950. и бр. 23, 28. фебруар 1950; Д. Бонцић, *Београдски универзитет*, стр. 124–127; Б. Петрановић, *Београдски универзитет и индустријализација*, стр. 294–296.

⁴⁶ По совјетском узору сматрало се да факултети треба да спремају уске специјалисте на уско стручним одсецима, па је вршено рашчлањивање појединих предмета у више посебних и увођење нових предмета тако да се отишло у ширину до те мере да је на неким факултетима број обавезних предмета износило између 30 и 40.

⁴⁷ „Проблеми наставе на ТВШ”, *Народни студент*, бр. 35, 9. јануар 1950; Б. Петрановић, *Београдски универзитет и индустријализација*, стр. 293; Д. Бонцић, *Београдски универзитет*, стр. 188.

Крајем школске 1948/49. године на свим факултетима уведена је настава из марксизма-лењинизма, обавезна за студенте прве и друге године, а на факултетима друштвених наука ова материја се изучавала кроз све основне предмете.⁴⁸ Наставници су у „марксистичким кружоцима” изучавали дијалектички материјализам, док су студенти у семинарима и кружоцима изучавали марксизам-лењинизам. Тако је идејна страна наставе почела да преовлађује над стручном, а крајем 1950. идејна компонента је још јаче наглашавана.⁴⁹

Крајем 1950. године почео се критиковати дотадашњи систем студија. Нарочито су се са универзитета чуле примедбе да се високошколско образовање изједначава са средњом школом. Децембра 1950, на седници Савета за науку и културу Владе ФНРЈ, којој су присуствовали ректори универзитета и високих школа, речено је да универзитете не треба сматрати стручним школама, него институцијама које „обезбеђују научно прилажење струци” и да факултети нису само наставне већ и научне установе.⁵⁰ Парола „сви на Универзитет”, која је претходних година подразумевала да се читава генерација матураната упише на универзитет, довела је до пренатрпаности факултета студентима са слабом предспремом, неспремним за озбиљно студирање, што је утицало на снижавање квалитета наставе, лош успех и велико осипање студената у току студија.

У априлу 1951. године основана је јединствена политичка организација свих студената Југославије – Савез студената Југославије (ССЈ), а новембра месеца исте године и Савез студената Београдског универзитета.⁵¹ Основни задатак нове организације био је да организује рад на идеолошко-политичком васпитавању студената и да помаже факултетским органима у изградњи висококвалификованог стручног кадра, а затим да ради на моралном, физичком, техничком и ванармијском образовању и васпитању итд. Разрађујући даље задатке Савеза студената, акценат је био на идеолошко-политичком раду: раду на даљем подизању политичке свести и јачању идеолошког јединства, борби против туђих политичких и идеолошких утицаја и разних непријатељских делатности; објашњавању пута наше социјалистичке изградње и међународне улоге Партије у борби против информбироовске издаје социјализма, савремене ревизије, опортунизма, отворене и маскиране борбе против интереса социјализма; развијању југословенског социјалистичког патриотизма кроз упознавање чланства са

⁴⁸ Б. Петрановић, *Београдски универзитет и индустријализација*, стр. 294–295.

⁴⁹ Исто, 295-296; Владо Видовић, „О идејности у настави”, *Универзитетски весник*, бр. 17, 19. децембар 1949. и бр. 23, 28. фебруар 1950.

⁵⁰ Б. Петрановић, *Београдски универзитет и индустријализација*, стр. 296.

⁵¹ „Пред оснивање нове студентске организације”, *Народни студент*, бр. 11, 4. април 1951. и бр. 12, 11. април 1951; Д. Бонцић, *Београдски универзитет*, стр. 323; Ђ. Станковић, *Студенти*, стр. 207.

револуционарном историјом и борбом Партије а такође и са прогресивним покретима и борбом наших народа кроз њихову историју; на оживљавању и развијање традиције напредног студентског покрета, користећи их у васпитне сврхе и као богато организационо искуство; у сарадњи са школским органима раду на упознавању студената са марксистичком теоријом и помагању при изградњи марксистичке идеолошке оријентације у науци, у друштвеним и свим другим питањима.

Због оволиког броја задатака омладинска организација више није имала времена да се бави појединим студентима и њиховим учењем, мада је у последњој реченици стајало да се обавезује чланство на уредно студирање и да „организује узајамну помоћ студената на савлађивању наука”.⁵²

Рестриктивна политика уписа и нове мере

Мегаломанско планирање кадрова имало је за последицу „непланиран” број матураната и студената.⁵³ Требало је зауставити такву тенденцију. Зато је нова политика била рестриктивна, против масовног уписа. Упис на факултете био је намењен само онима „чије квалификације, знање и интелигенција предпостављају” способност за студирање, што је проверавано конкурсима и пријемним испитима.⁵⁴

Велика новина, посебно болна за студенте, био је измењен систем стипендирања. После рата се број стипендија из године у годину повећавао, чиме се омогућавало студирање великом броју омладине. Сада је требало смањити број стипендија, одузети их онима који нередовно полагају испите и „не врше обавезе према социјалистичкој држави”. При давању стипендија водило се рачуна о имовном стању родитеља и предност давала деци из радничких и сиромашних сељачких породица. Новим финансијским системом, кроз дечји додатак, брига о материјалном обезбеђењу студената пребачена је на родитеље. Само је одличним ђацима обезбеђен „известан” број државних стипендија, а један број студената стипендијала су предузећа, установе и задруге. У Општој уредби о стипендијама, коју је донела Влада ФНРЈ на предлог Савета за науку и културу октобра 1951, стипендију су могли добити „само они који се истичу у учењу а немају довољно материјалних средстава” и нису у радном односу. Нико није могао добити више од једне стипендије.⁵⁵

⁵² Ђ. Станковић, *Студенти*, стр. 207.

⁵³ *Исто*, стр. 298.

⁵⁴ „Како пружити помоћ матурантима који долазе на Универзитете”, *Народни студент*, бр. 12, 11. април 1951; *Извештај ректора о раду Универзитета у 1951/52. години*, Београд, 1952, стр. 5–22.

⁵⁵ *Исто*.

Нови режим студија

Највише утицаја на однос према студијама и бригу о учењу имао је нови режим студија, уведен почетком 1951/52. године.

Објашњавајући нове услове студирања Душан Чкребић, секретар Комитета НО ТВШ, нагласио је да се при изради новог правилника руководило следећим принципом: боље је донети либералнији правилник па га дословно спроводити него донети неки претерано крути правилник па га касније „еластично” мењати.⁵⁶

Нови правилник омогућавао је студентима „слободно” студирање, ослобађање од многих услова и административних препрека: „Сваки грађанин (...) може студирати према својим могућностима и више година него што је предвиђено статутом (...) што ипак не значи да треба злоупотребљавати наш социјалистички принцип бесплатног школовања”, рекао је Чкребић у обраћању студентима.

Став око либерализације студија био је непоколебљив. Оштро су критиковани факултети који нису поштовали нове захтеве. Тако је јавно критикован Правни факултет који је „и поред општег курса либерализације” крајем октобра 1951. донео правила којима се предвиђало понављање године, само два испитна рока, губљење права на усмени испит ако се падне на писменом и слично. Тврдило се да је штетно понављање година, нарочито на друштвеним наукама, да се не може само због једног испита губити година итд.⁵⁷ Студенти су се жалили да су Правила донета без њиховог учешћа и тврдили да се квалитет наставе неће подићи само уредбама и правилницима „који нису резултат постојеће стварности”. Питали су се „ко може савесно и мирно да обори студента са пет минута летимичног испитивања” и тражили да се „подигне” квалитет предавања, да се измене преопширни програми, да се обезбеди наставни кадар, уџбеници, простор.⁵⁸

Пад у ефикасности студирања

Нови режим студија одмах се одразио на слабији успех на факултетима.⁵⁹ Тако је на Медицинском факултету у јесен 1951/52. од 2.250 пријављених 1.000 студената одустало а 384 пало. Средња оцена је у јуну била

⁵⁶ Душан Чкребић, „Промена режима студија на Техничкој великој школи”, *Народни студент*, бр. 22, 26. октобар 1951.

⁵⁷ „Режим студија и наставе ускладиће се према одлукама Трећег пленума ЦК КПЈ”, *Народни студент*, бр. 3, 12. март 1952.

⁵⁸ „Да се чује и наше мишљење”, *Народни студент*, бр. 25, 16. новембар 1951; *Исто*, бр. 4, 19. март 1952; „Проблем режима студија”, *Универзитетски весник*, бр. 42–43, 24. јануар 1951.

⁵⁹ Д. Бонџић, *Београдски универзитет*, стр. 323.

7,9, у септембру 7,32, а у октобру још нижа, јер је било само 74 десетке према 332 у јуну месецу. Такав успех се објашњавао и променом режима студија.

У извештају о раду Универзитета у 1951/52. години ректор је назначио да резултати испита у септембарском и октобарском року „показују тенденцију погоршања у поређењу са претходном годином”. Док је у септембарском испитном року 1950/51. било 13,88% палих, у 1951/52. тај процента се попео на 15,50%. Процент одусталих порастао је са 37,93% на 38,19%, док су просечне оцене положених испита смањене са 7,25 на 7,19. Поређење са јануарским испитним роком показивало је још лошије резултате: проценат палих од јануара 1951. до јануара 1952. порастао је од 14,35% на 16,99%, одусталих од 24,99 на 32,14%, док је просечна оцена пала са 7,35 на 7,32. У истом периоду број апсолвената порастао је за 860. Ректор Илија Ђуричић опрезно се питао да ли нови режим студија „утиче негативно по успех студената”.⁶⁰

Учење није најважнији задатак

Уместо најважнијег задатка, учења, нова парола била је брига о политичкој свести студената. На Првом конгресу ССЈ Милорад Пешић, председник Централног одбора ССЈ, критиковао је студенте који не желе да се баве политиком: „Само их интересује учење и забава, а политика не треба на Универзитету. Свако настојање да ССЈ добије и друштвено политички карактер, они су називали угрожавањем ‘слободе и демократичности’ и ‘враћања на старо’”.⁶¹

Савез студената, као масовна политичко-васпитна организација, имао је задатак да организује активности студената на политичком, идеолошком, стручном, културном, забавном и физкултурном подручју, али, пре свега, да мобилизује студенте за идеолошко-политички рад.⁶² Тако су педесетих година учење и успех студената, до тада најважнији задаци Народне омладине, студената и наставника, постепено замењени политичким радом. И до тада је идеолошко-политички рад био значајан, али није тако експлицитно наглашаван као педесетих, када је постао идеја водила Партије и Савеза студената.

Међутим, на факултетима су наставници наставили да воде бригу о ефикасности студирања и успеху студената. Појединци су и даље

⁶⁰ *Извештај ректора о раду Универзитета у школској 1951/52. години*, Београд, 1952, стр. 16–20.

⁶¹ Милорад Пешић, „Пуном политичком активношћу прожети живот на Универзитету”, *Народни студент*, бр. 3, 12. март 1952.

⁶² Д. Бонцић, *Београдски универзитет*, стр. 327–328; Момчило Митровић, *Изгубљене илузије, прилози за друштвену историју Србије 1944–1952*, Београд, 1997, стр. 159.

предузимали мере, налик данашњој „болоњској идеологији”, како би побољшали квалитет наставе и омогућили лакше завршавање студија. Илија Ђуричић,⁶³ професор физиологије на Ветеринарском факултету, увео је 1952/53. године оцењивање студената преко целе године. На предавањима, на завршетку сваког поглавља, студентима су дељени тестови са по 10-12 питања из пређене области. На практичним вежбама студенти су водили протоколе и уписивали закључке до којих су долазили на основу огледа, а два пута годишње су држани колоквијуми из практичног рада. Тако су студенти оцењивани целе године: оцене са тестова после сваког поглавља, протоколи вежбања, резултати колоквијума – све то заједно са завршним испитом чинило је коначну оцену.

У првој половини педесетих година пред Универзитет су постављени нови задаци: увођење самоуправљања и нацрт закона о универзитету који је овај принцип уводио у високошколско образовање.⁶⁴ Следећих година то је била главна тема расправа на Универзитету и друштвено-политичким организацијама.

Закључак

Највише утицаја на убрзан развој Универзитета, нов режим студија, бригу о учењу и успеху, имао је први Петогодишњи план развитка народне привреде (1947–1951). Због потребе за великим бројем стручних кадрова предузимане су различите мере за повећање ефикасности студирања. Недостатак услова за нормално студирање (простор, наставни кадар, стручна литература) надокнађиван је револуционарним ентузијазмом, масовним уписом на студије, строгим режимом студирања. Народна омладина, као главни „помоћник” Партије, имала је задатак да контролише студенте и да их мотивише на учење и полагање испита.

Нереалан и преамбициозан, Петогодишњи план није могао да се испуни у потпуности, али у универзитетској настави резултати су, у односу на услове и прилике, били добри.

Иако је највећа брига о учењу и брзом завршавању студија, мотивисана брзом индустријализацијом земље и Петогодишњим планом, трајала само неколико година и практично посустала после Резолуције Информбироа и Резолуције Трећег пленума, настава и брига о студентима није занемарена, али је њено седиште сада било тамо где јој је и место – на Универзитету.

⁶³ Илија Ђуричић (ректор 1950–1952), „Тражење нових метода у настави”, *Универзитетски весник*, 21. 1. 1953.

⁶⁴ Припрема општег савезног закона о универзитету отпочела је почетком педесетих година, а у току 1952/53. израђено је неколико преднацрта закона о којима се јавно расправљало. Године 1954. Законом је на Универзитет уведено самоуправљање и друштвена контрола који су имали за циљ сређивање прилике на Универзитету. С. Бојовић, „Закон о Универзитету из 1954. године”, *Годишњак за друштвену историју*, 1–3, 2003, стр. 193–203.

Summary

Studying at the Belgrade University during the Fulfillment of the Five-Year Plan (1947–1951)

Key works: *Belgrade University, Five-Year Plan, students, Yugoslavia, Serbia*

The first for the development of the national economy (1947–1951) exercised the largest influence on the development of the Belgrade University. The need for sufficient number of educational staff initiated different steps aimed at increasing studying efficiency. Revolutionary enthusiasm, large number of enrollments and severe studying regime compensated for the lack of conditions for regular studying (space, educational staff and professional literature). The People's Youth, as the main assistant of the Communist Party had the task to control the students and to motivate them to study and pass exams. The unrealistic and over-ambitious Five-Year Plan could not be fulfilled as a whole, but, given the circumstances, the results of the university education were good. Although the main concern with efficient studying, motivated by fast industrialization and the Five-Year Plan, lasted only for several years and almost completely ceased with the Cominform Resolution and the resolution of the Third Plenum of the Communist Party of Yugoslavia, education and care for students were not neglected. However, its hub was transferred to where it belonged – to the University.